

ירושלים עיר הקודש

פרשת ראה (שיחה 3) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
בהנהגה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

מפתיע הדבר שעיר הקודש ירושלים איננה מוזכרת בשמה בתורה.

אבל ה' כינה לה כינוי, "המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם". (דברים יב, כא וכן בעוד 19 מקומות התורה כותבת "אשר יבחר" ולא "ירושלים"). כאן התורה הגדירה לנו מה המהות של ירושלים, אשר מעלתה איננה תלויה במעשי בשר ודם, אלא נבחרה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו "כי בחר ה' בציון אוה למושב לו" (תהלים קלביג, תנחומא, אחרי, י).

ויש לשאול כאן שאלה גדולה.

על פי חז"ל, **שמואל ודוד** בחרו מקום זה עבור בית המקדש. (זבחים נד:)

אבל חז"ל עצמם אומרים, כי מקום המקדש היה קבוע עוד מלפני בריאת העולם! –

- יומא נד. על פסוק "מרום מראשון מקום מקדשנו", עיין שם רש"י ד"ה מרום מראשון.
- ובמדרש, "מתחילת ברייתו של עולם עשה הקב"ה בירושלים סוכה שהיה מתפלל בו". (מדרש תהלים, עו)
- וכן ברמב"ם (הלי בית הבחירה ב/א) משמע שעוד מעת בריאת אדם הראשון נבחר מקום זה!

ובכן מה הוא לשון "יבחר ה'", לשון עתיד?

אלא פשוטו, היינו מה שה' עתיד להודיע לבני ישראל מה שבוחר עוד לפני בריאת העולם. אבל ממקום קדוש זה ה' התחיל בעצם בריאתו של העולם. ("מציון מכלל יופי, אלהים הופיע" - יומא נד:).

- וכבר כתב מחבר "בן איש חי" כי "ירושלים" בגימטריא "מקום קדוש".
- בפירוש "בעל הטורים" בפרשת בהעלותך (יא, טו) ציין שישנם שבעים שמות לירושלים, והם שהוזכרו ב"מדרש זוטא" (שהוציא לאור ר"ש באבר) על שיר השירים (ב, ז). בספר "מדרשי ציון וירושלים" של הרב יוסף גולדנבוים-זהבי (עמ' רא ואילך) הביא מקורות ופסוקים לכל שבעים השמות.
- די לנו לענייננו להביא את הכינוי שאמר יחזקאל הנביא בסוף ספרו: "ה' שָׁמָּה". כלומר, בימים העתידיים לבוא עלינו, כאשר מישהו ישלח מכתב לירושלים הוא יכתוב על המעטפה "ה' שמה" ובבית הדואר ידעו מיד שמדובר על ירושלים.

גָדוֹל עניינה של ירושלים, עד שלא נָתַנּוּ רשות לכל מי שרוצה להכנס בה.

"לא כירושלים של עולם הזה, ירושלים של עולם הבא (=אין הכוונה לעולם הנשמות, אלא לסוף הימים, וישנם עדיין גופות). ירושלים של עוה"ז כל הרוצה לעלות עולה. ירושלים של עוה"ב אין עולין אלא המזומנים לה" (ב"ב עה:). אפשר לומר, כשם שרבן גמליאל היה מכריז "כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש" (ברכות כח). כך ירושלים שנקראת "עיר האמת" (זכריה ח, ג) לא יכול כל מי ומי לדרוך בה. עובדא היא שלא נתנו בה מקום לגר-תושב (רמב"ם, הלי בית הבחירה ז/יד) כלומר אפילו יגור באהל, או אם יקים לעצמו בית. (כי בשאר ארץ ישראל יש איסור של "לא תחנם" לא למכור להם או לתת להם, אבל אין מונעים מהם בשאר א"י להקים לעצמם בית. מה שאין כן בירושלים מונעים בפועל).

עוד הבדל יש בין קדושת א"י לקדושתה של ירושלים.

כי זאת של א"י תלויה בביאת עם ישראל לא"י ("בבואכם אל הארץ", ביאת כולכם ולא ביאת מקצתכם - כתובות כה. - אלא אנו פוסקים כי "רובו ככולו" - נזיר מב.) אבל "קדושת המקדש וירושלים הוא מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה". (רמב"ם, הלי בית הבחירה ו/טז)

וכמאמר חז"ל על פסוק, "הנה זה עומד אחר כתלנו", מעולם לא זזה שכניה מכותל המערבי של בית המקדש. (תנחומא, שמות, יז). ולכן דרשו "והנצח, זה ירושלים" (ברכות נח). כלומר זה יציב וקיים ולא חל בו שום שינוי לעולמים. "בכל מקום שנאמר 'לי' אינו זו לעולם, לא בעוה"ז ולא לעוה"ב... בירושלים, (נאמר) 'העיר אשר בחרתי ליי'. (ויק"ר ב/ב)

המושג של ירושלים מתבטא בשמה.

אברהם קרא להר המוריה "רָאָה" – ודרשו, מפני שמשם "ירָאָה" יוצאת לעולם. (ב"ר סוף וירא).

לכן "כי מציון תצא תורה" שלומדי תורה שם, זכו ליראת שמים. (תוספות על ב"ב כא. ד"ה כי מציון). **ומה הטעם?** הנה מצאנו הבדל גדול בין נטילת לולב בכל העולם כולו, לנטילת לולב בירושלים. כתוב בתורה: "ולקחתם לכם ביום הראשון (=של סוכות) פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, **ושמחתם לפני ה' שבעת ימים**" (ויקרא כג, מ). הפסוק סותר את עצמו. אם "ביום הראשון" הא כיצד "שבעת ימים"? והרמב"ם ("פירוש המשניות" על סוכה ג/יא וכן הוא בירושלמי סוכה ג/יא) מבאר שבכל העולם כולו המצוה דאורייתא היא רק ביום הראשון (ושאר הימים המצוה מדרבנן) אבל במקדש - כלומר בירושלים - שמחים לפני ה' שבעה ימים. כלומר, הנמצא בירושלים מרגיש את הנוכחות הנצחית, וזוהי שלמות.

כתוב, "מלכי צדק מלך שְׁלֵם" (בראשית יד, יח) היינו ירושלים. (אח"כ התמזג שם זה ב"ירושלים" = ירָאָה שלמה!) וכתוב "ויהי בשלם סוכו" (תהלים עו, ג) כלומר כל ירושלים היא "סוכה" של הקב"ה (עיין מדרש תהלים, פרק עו, שה' התפלל בסוכה שם). אדם נמצא כל הזמן שם תחת כנפי שכניה, ממילא כל ימי סוכות הוא לוקח לולב.

ובעלי המסורת הודיעו דבר נפלא. רק בעוד פסוק אחד בתורה כתוב "ושמחתם לפני ה'" ושם כתוב מפורש שזה בירושלים. "והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם לשכון שמו שם, שמה תביאו... **ושמחתם לפני ה' אלהיכם אתם ובניכם**..." (דברים יב/יא-יג). זאת אומרת, מן ההיקש הזה ידענו שמצות לולב שבעת הימים היא אמורה בירושלים. ומה טעם? בגלל ששם אדם יודע שיש לו מלך. ולכן היה מנהגם של יקירי ירושלים להחזיק לולב בידם כל היום, בכל מקום שהלכו (סוכה מב:) ואנשי ירושלים היו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב (סוכה לו:) כי חשו והרגישו קדושת השכינה, המסומלת בארבע מינים מול ד' אותיות של יהו"ה. ("בית יוסף" על טור או"ח סי' תרנ"א ד"ה הולכה והובאה).

כתוב "ישמח ישראל בעושי, בני ציון יגילו במלכם" (תהלים קמט, ב) והמלבי"ם (שם, יד, ז) ביאר ש"גיל" הוא גילויים חדשים, לעומת "שמחה" קבועה שהיא במצב יציב. כך ישראל בכל העולם כולו הם רק "ישמח". אבל **בני ציון** "יגילו" כל הזמן בגילויים חדשים, כי הם בארמונו של מלך ורואים נפלאותיו.

אחד מהשמות של ירושלים היא "משוש כל הארץ" (תהלים מח, ג) ואמרו חז"ל: "כיפה (=ביתן קטן) של חשבונות היתה **חוצ** מירושלים, וכל מי שמבקש לחשב (=חשבון-ממונ) - הולך לשם. למה? שלא יחשב בירושלים ויָצַר (= יתעצב, כאשר החשבון לא מתאים לו) לפי שנקראת 'משוש כל הארץ'. וכל השבח הזה למה? שהיא 'קרית מלך רב'. (שם מח, ב). כלומר, ארמון מלכו של עולם. "עוז וחדוה במקומו" (דהי"א טז, כז). "אדם עובר עבירה ודואג ולבו שח עליו, עלה לירושלים והקריב קרבן ויצא משם שמח" (ילק"ש תהלים, תשנ"ה)

ומאז חורבן בית המקדש, אסור לנו לשמות. "שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה" (ישעיה סו, י) אמרו בזהר (ג/קח). "דחדוה לא אשתכח אלא בזמנא דישראל קיימי **בארעא קדישא**, דתמן אתחברת אתתא בבעלה (=משל על כנסת ישראל עם הקב"ה)... בזמנא דישראל לא אשתכחו בארעא קדישא אסיר ליה לבר נש למחדי ולאחזאה חידו דכתיב 'שמחו את **ירושלים** וגילו בה' וגילו בה דייקא. רבי אבא חמא (=ראה) חד בר נש דהוה חָדִי (שמח) בבי טרונייא (=שם מקום) דבבל, בטש ביה, [בעט בו] אמר 'שמחו את ירושלים' כתיב, בזמנא דירושלים בחדוה בעי בר נש למחדי". עכ"ל.

וצ"ע, פתח בירושלים (כלשון הפסוק) וסיים בא"י (שהזהר דרש בזמן שיושבים בארץ ישראל)? אלא מפורש בזהר (א/קיד.) "ארעא קדישא דישראל דינא דלהון כירושלים וכציון לכל דבר". ומפרש מהר"ל ("גור אריה" סוף פ' ויצא) שכל קדושת א"י היא בגלל ירושלים שהיא במרכזה. ועוד: "ירושלים היא עיקר ולב א"י שהכל תלוי בו" ("יחידושי אגדות" על ר"ה כג., וראה עוד "ניצח ישראל", פרקים כג, נא). ולכן, היינו הך.

וגם הקב"ה אין לפניו שמחה מאז שאין ירושלים בתפארתה הישראלית.

- "מיום שחרבה ירושלים אין שמחה לפני המקום עד שיבנה את ירושלים ויחזיר את ישראל לתוכה" (ילק"ש איכה תתר"ט).

- ואמרו: "ביום שמחת לבו, בירושלים" (ילק"ש שיר השירים, תתקפ"ז).

- ולכן חז"ל תקנו לנו לבקש על ירושלים גם בברכת המזון (ע"ע על כך "נתיבות עולם" למהר"ל, עבודה פ"יח, דף קלו), גם בתפילת עמידה, גם בברכות ההפטרה, גם בברכה רביעית של ק"ש בליל שבת, וכן בברכת יום הכיפורים (יומא סח:).

שליח ציבור שטעה באחת מברכות העמידה, לא ממהרים לסלק אותו, אלא אם כן מדובר בברכת המינים, כי חוששים שמא יש בלבו מינות ולכן משתהה (ברכות כט). אבל בירושלמי (ברכות ה/ג) הוסיפו על כך ברכת "מחיה המתים" (מסלקים אותו שמא הוא כופר בכך) וכן ברכת בונה ירושלים (שמא הוא מין הכופר בגאולת ישראל בביסוס של עיר ה'). וכן הוא בתנחומא (פ' ויקרא קטע ב') שמסלקים אותו מיד.

ה' לא גילה מראש מה המקום אשר יבחר, כי רצה "לשכנו תדרשו ובאת שמה". (דברים יב, ה עיי"ש רמב"ן: "תשאלו אנה דרך בית ה' ותאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה'"). כן מצאנו בזבחים (נד:): שהיו צריכים לחפש אנה ואנה. עד שמצאו המקום הראוי לקיים "ועלית אל המקום" (דברים יז, ח). אבל לא שירושלים הוא המקום הגבוה ביותר, כי עין עיטס גבוה יותר. בגלל שירושלים נחשבת "ובין כתפיו שָׁנָן" (דברים לג, יב) והוא נמוך מן הראש. וכן מצאנו שיוסף בכה על צוארי בנימין, "צואר" הוא סמל לבית המקדש (רש"י על בראשית מה, יד). וכך מפורש גם כן ברש"י (על שיר השירים ד/ד, ז/ה).

ומה הענין? – אלא כוחות ההשכלה הם בראש, וכח הגופניות הוא בגוף. אנו צריכים לחבר בין שני הכוחות, כדי לעבוד בשלמות את הקב"ה. כך בשמים ישנם המלאכים וכוחות שכליים. מקום החיבור בין הארץ והשמים הוא במקום המקדש, הנחשב "כתף" או "צואר". והוא מקום חזק ביותר, כמו לשון "צור" (האות א' באה כתוספת, כדי לשמוע האות ו'). לפעילות של סיבובי זווית הראש וכל תנועותיו, מלמעלה ולמטה ולצדדים כל הזמן, עבורם צריכים כח איתנות של הצואר. ולזה בא סמל של "בית המקדש".

וירושלים היא סביב לבית המקדש כדי ללמדנו "ירושלים הרים סביב לה, וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם" (תהלים קכה/ב, ע"ע "אותיות דרבי עקיבא", אות ס', שלכן היא סמל של ירושלים). כלומר, כל המסתובב בירושלים או הבא אליה לביקור, כאשר הוא רואה את שבעת ההרים (=הר הצופים, שנלר, פלזיה, אבו-טור, מועצות-רעות, אבו-דיס, והר הזיתים. ומספר זה הוא חשוב!) שהם סובבים את העיר העתיקה, עליו להתבונן כיצד ה' המחיש לנו כאן טופוגרפית צורה של: "ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה" (זכריה ב, ט) והאדם חייב להתאזר עוז ובטחון מהמחשבה הזאת.

ירושלים משמשת לנו כמו "אם" (=שכינה).

- ירמיה כשראה בחזון חורבן ירושלים ראה דמות של אשה הלבושה שחורים ושערה סתור וצועקת "אני אמך ציון" (פסקתא רבתי, סוף כ"ו כז), "ויהי בעת שסרחה" וכן שם (בתחילת הפסקא) על כהן בתור תפקידו במשמר שלו שהשקה מי סוטה לאשה סוררת, וכאשר התקרב לה ראה ליגונו הנורא שזוהי אמו!

- וכן ב"מדרש זוטא" (הוצ' ר"ש באבר) איכה נוסח ב', פסקא ג'.
- וכן כתב ר' שלמה שלומיל מצפת, מחבר של "שבחי האר"י" שההדיר אברהם יערי ב"אגרות ארץ ישראל", (הוצ' מסדה, ת"א, תשל"א) בדף 206.

ומעשה בגמרא, באחד שנכשל לקרוא בהפטרה בפומבי "הודע את ירושלים את תועבותיה". גער בו ר' אליעזר [שסבר שאין לקוראה בציבור]: "עד שאתה בודק בתועבות ירושלים, צא ובדוק בתועבות אמך!". – בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול. (מגילה כה:). כלומר, זהו בוחן ברור לדעת מי האיש שאיננו בא מסטרא דקדושה. אנו חייבים להכיר מעלת ירושלים, אם כי לא נוכל להגיע עד סוף תפארתה אבל כל אחד צריך להבין בכך יותר ויותר.

חז"ל שבחו "עשרה קבים יופי ירדו לעולם, תשעה לקחה ירושלים" (קידושין מט:). וזהו הנרמז במקרא "הזאת העיר כלילת יופי"?! (איכה ב, טו) – הנה "כלילת יופי" בגימטריא "ירושלים".

אף אנו נזכר בדברי "ספר הכוזרי" (בסוף ספרו) – "ירושלים לא תבנה כי אם כאשר ישתוקו אליה בני ישראל תכלית תשוקה (!) עד אשר יחוננו את אבניה ואת עפרה". ושמה אין אנו עדיין משתוקקים "תכלית התשוקה".

יהי רצון שזה יתקיים במהרה בימינו אמן.